

Дніпропетровській області – 141 (8,9%), Харківській області – 86 (5,4%), Донецькій області – 89 (5,6%), Одеській області – 52 (3,3%), Запорізькій та Львівській області 73 (4,6%), АР Крим та м. Севастополь – 28 (1,7%). У всіх інших регіонах діє 250 професійних учасників, або близько 15,7% від їх загальної кількості.

2.5. РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Ринок цінних паперів є особливою складовою фінансового ринку, процеси пов'язані з випуском цінних паперів охопили більшість регіональних, функціональних та інституційних сегментів економіки країни.

Аналіз інформації щодо розвитку корпоративного управління у відкритих акціонерних товариствах та підприємствах – емітентах облігацій протягом 2004-2007 років наведено в таблиці 2.4.

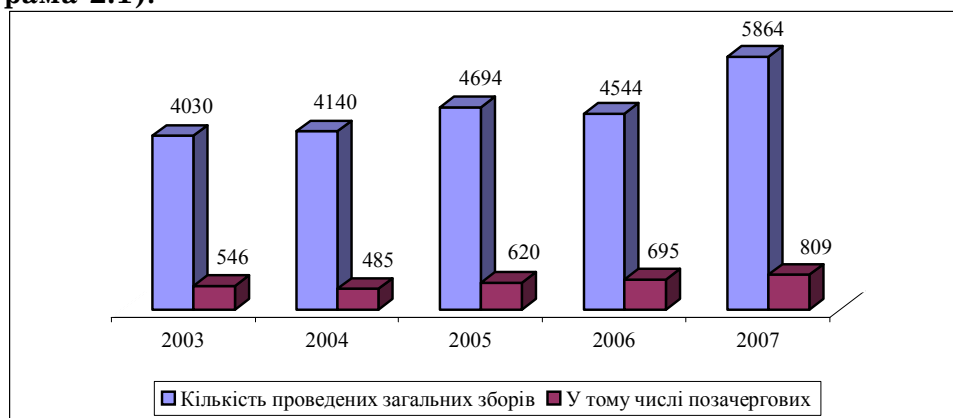
Таблиця 2.4

Основні показники щодо стану корпоративного управління відкритих акціонерних товариств протягом 2004-2007 років

	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік
Кількість емітентів, за регулярними інформаціями яких проведено аналіз щодо стану корпоративного управління	5504	6330	6113	6091
Кількість товариств, у яких проведено загальні збори	4140	4694	4544	5864
- у тому числі позачергових	485	620	695	809
Орган, який здійснював реєстрацію акціонерів для участі у загальних зборах акціонерів				
- мандатна комісія, призначена правлінням	2546	2886	2687	3664
- правління	691	663	564	687
- незалежний реєстратор	906	961	931	1309
Кількість товариств, у яких створено ревізійну комісію	3629	4300	3989	5406
Кількість представників акціонерів, що володіють менше 10% у складі спостережної ради, %	59	59	59	59
Частота проведення аудиторських перевірок акціонерних товариств незалежним аудитором, %				
- не проводились взагалі	5,13	1,04	0,82	0,82
- менше, ніж раз на рік	5,53	1,50	1,79	1,46
- раз на рік	87,61	85,14	83,58	86,20
- частіше, ніж раз на рік	1,74	12,32	13,81	11,52
Кількість товариств, у яких ревізійна комісія здійснювала перевірку фінансово-господарської діяльності за попередній рік, %	52,07	56,43	55,22	58,25
Товариство планує залучити інвестиції протягом наступних трьох років, %				
- випуск акцій	18,02	17,14	18,55	18,86
- випуск депозитарних розписок	3,44	0,98	0,76	0,45
- випуск облігацій	7,85	7,88	8,50	5,16
- кредити банків	57,85	63,16	62,98	66,65
- фінансування з державного і місцевих бюджетів	12,83	10,85	9,22	8,88
Товариство планує включити власні акції до лістингу фондових бірж протягом наступних трьох років	122	154	144	250
Кількість товариств, які мають власний кодекс (принципи, правила) корпоративного управління	89	40	40	66

У складі регулярної річної інформації емітенти цінних паперів розкривають інформацію про стан корпоративного управління. Аналіз розвитку корпоративного управління проведено за регулярною інформацією 6 688 відкритих акціонерних товариств та підприємств – емітентів облігацій щодо діяльності у 2007 році*.

Згідно із законодавством України, загальні збори акціонерів є вищим органом акціонерного товариства. У 2007 році серед 6 091 акціонерного товариства, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління, у 5864 акціонерних товариств (96,27%) проводились загальні збори акціонерів, у тому числі позачергові – у 809 (13,79% від загальної кількості акціонерних товариств, у яких проводилися загальні збори акціонерів) (діаграма 2.1).

Діаграма 2.1. Кількість проведених загальних зборів у 2002-2007 роках

Найчастіше органом, який здійснював реєстрацію акціонерів для участі у загальних зборах акціонерів, є:

мандатна комісія, призначена правлінням (3 664 акціонерних товариств або 60,15% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління у 2007 році);

незалежний реєстратор (1 309 або 21,49%);

правління (687 або 11,28%).

Контроль за ходом реєстрації акціонерів або їх представників для участі в останніх загальних зборах (за наявності контролю), які проводились протягом 2007 року, найчастіше здійснювали акціонери, які володіють у сукупності більше ніж 10 відсотками (2 151 акціонерне товариство або 35,31% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління у 2007 році), та Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (376 акціонерних товариств або 6,17%).

Ревізійну комісію створено у 5 406 товариствах (88,75% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління у 2007 році).

Дані, отримані з річної звітності за 2007 рік, показують, що у 59% акціонерних товариств спостережні ради представлені представниками акціонерів, що володіють менше 10 відсотками акцій.

У складі спостережної ради найчастіше створюються комітети стратегічного планування, а саме: у 40% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо складу спостережної ради у 2007 році.

* відповідно до Рішення Комісії від 19.12.2006 №1591 «Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.02.2007 за №97/13364

Згідно з Принципами корпоративного управління**, залежно від кількісного складу та функцій спостережної ради, у складі ради доцільно формувати комітети наглядової ради.

У 2007 році серед 6 091 акціонерного товариства у 852 акціонерних товариствах (13,98%) створено спеціальну посаду або відділ, що відповідає за роботу з акціонерами.

У переважній більшості акціонерних товариств (88% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію, яким саме чином визначається розмір винагороди членів спостережної ради) члени спостережних рад не отримують винагороди, а у 11% акціонерних товариств винагорода є фіксованою сумою.

Згідно з Принципами корпоративного управління, члени спостережної ради повинні володіти знаннями, кваліфікацією та досвідом, необхідними для виконання своїх посадових обов'язків. Критерії підбору кандидатів у члени ради повинні визначитись у внутрішніх документах товариства.

Серед вимог до членів спостережної ради, викладених у внутрішніх документах товариств, які надали інформацію щодо вимог до членів спостережної ради, викладених у внутрішніх документах акціонерних товариств у 2007 році, найчастіше використовуються особисті якості (чесність, відповідальність), галузеві знання і досвід роботи у галузі. У 27% акціонерних товариств відсутні будь-які вимоги до членів спостережної ради.

У більшості акціонерних товариств (47% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо способу ознайомлення нового члена спостережної ради зі своїми правами та обов'язками) новий член, який увійшов до складу спостережної ради, самостійно ознайомився із змістом внутрішніх документів акціонерного товариства.

У 2007 році 46% посадових осіб товариства, які відповідали за зберігання протоколів загальних зборів акціонерів, були членами правління (директорами).

У 2007 році 40% посадових осіб акціонерних товариств відповідали за зберігання протоколів засідань спостережної ради та були членами спостережної ради (головами спостережної ради).

50% посадових осіб акціонерних товариств відповідали за зберігання протоколів засідань у 2007 році та були членами спостережної ради (головами спостережної ради).

Згідно з законодавством України, виконавчий орган вирішує всі питання діяльності акціонерних товариств, крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариств.

У 64,93% акціонерних товариств статут товариства містить положення, яке обмежує повноваження виконавчого органу приймати рішення про укладення договорів, враховуючи їх суми, від імені акціонерного товариства.

У 21,77% акціонерних товариств статуту або внутрішні документи акціонерних товариств містять положення про конфлікт інтересів, тобто суперечність існує між особистими інтересами посадової особи або пов'язаних з нею осіб та обов'язком діяти у інтересах акціонерного товариства.

Серед акціонерних товариств досить поширеною практикою є розроблення внутрішніх документів. Найчастіше додаткової регламентації у внутрішніх документах потребують положення про ревізійну комісію (18%), положення про виконавчий орган (правління) (18%) та положення про загальні збори акціонерів (17%).

** затверджених Рішенням Комісії від 11 грудня 2003 р. №571 «Про затвердження Принципів корпоративного управління»

Використовуючи власну інтернет-сторінку 11,90% акціонерних товариств надають можливість акціонерам отримати інформацію про фінансову звітність, результати діяльності акціонерного товариства. Серед найбільш закритих питань є питання щодо розміру винагороди посадових осіб акціонерних товариств, інформація про акціонерів, які володіють 10 та більше відсотками статутного капіталу.

Проте, не дивлячись на підвищення рівня корпоративного управління протягом останнього часу, проблема корпоративних конфліктів в Україні залишається. Це пов'язано з недосконалістю управління акціонерними товариствами, незахищеністю прав акціонерів, відсутністю надійних механізмів реєстрації та переходу права власності, низьким рівнем корпоративної культури, невідповідністю існуючої практики корпоративного управління загальноприйнятими принципами.

Дієвим засобом вирішення абсолютної більшості проблемних питань у сфері корпоративного управління є прийняття Верховною Радою України проекту Закону України «Про акціонерні товариства» в цілому як закону.

З введенням в дію Закону України «Про акціонерні товариства», прийнятим в 2008 році, в законодавчому полі регулювання діяльності акціонерних товариств повинні відбутись наступні зміни:

- удосконалення процедури заснування акціонерного товариства;
- запровадження поділу акціонерних товариств на публічні та приватні;
- обмеження максимальної кількості акціонерів приватного акціонерного товариства;
- запровадження вимог обов'язкового проходження лістингу публічним акціонерним товариством;
- встановлення чітких часових рамок, у які має бути здійснена оплата акцій як при створенні акціонерного товариства, так і при збільшенні його статутного капіталу;
- приведення всіх акцій до бездокументарної форми існування;
- розширення та удосконалення переліку прав акціонерів - власників простих акцій та акціонерів - власників привілейованих акцій;
- на законодавчому рівні не тільки передбачення, а й встановлення процедури реалізації переважного права акціонерів при додатковій емісії акцій;
- врегулювання питання відчуження акцій акціонерного товариства і, зокрема, на законодавчому рівні встановлення порядку реалізації акціонерами приватного акціонерного товариства переважного права на придбання акцій цього товариства, що пропонуються їх власником до продажу третій особі;
- закладення засад захисту прав акціонерів - працівників товариства;
- визначення основних механізмів захисту прав акціонерів, такі як: запровадження кумулятивного голосування під час обрання органів акціонерного товариства; обов'язковий викуп акціонерним товариством акцій на вимогу акціонерів; обов'язок особи, яка придбала 50 і більше відсотків простих акцій товариства (контрольний пакет акцій), запропонувати всім акціонерам придбати у них прості акції товариства;
- запровадження правил вчинення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість;
- встановлення особливого порядку придбання значного та контрольного пакетів акцій акціонерного товариства;
- встановлення нового порядку визначення розміру та порядку виплати дивідендів акціонерного товариства;

визначення нових детальних правил скликання та проведення загальних зборів акціонерів;

удосконалення механізму припинення акціонерного товариства;

відокремлення компетенції органів акціонерного товариства, вдосконалення засад їх утворення та діяльності.

Реалізація на практиці норм Закону України «Про акціонерні товариства» дозволить усунути основні чинники корпоративних конфліктів, такі як:

декларативність прав акціонерів при відсутності дієвого законодавчого механізму їх реалізації та захисту у разі їх порушення;

недосконала система обліку прав власності на цінні папери, в першу чергу акції;

непрозорість угод з акціями та ціноутворення на фондовому ринку тощо.

Протягом 2008 року з метою вирішення проблемних питань у сфері корпоративного управління в акціонерних товариствах, підвищення його рівня та забезпечення прав інвесторів:

рішенням Комісії від 02.07.2008 №737 затверджено Типове положення про корпоративне управління в акціонерних товариствах;

рішенням Комісії від 28.10.2008 №1261 схвалено проект Рекомендацій щодо обчислення індексу корпоративного управління в Україні;

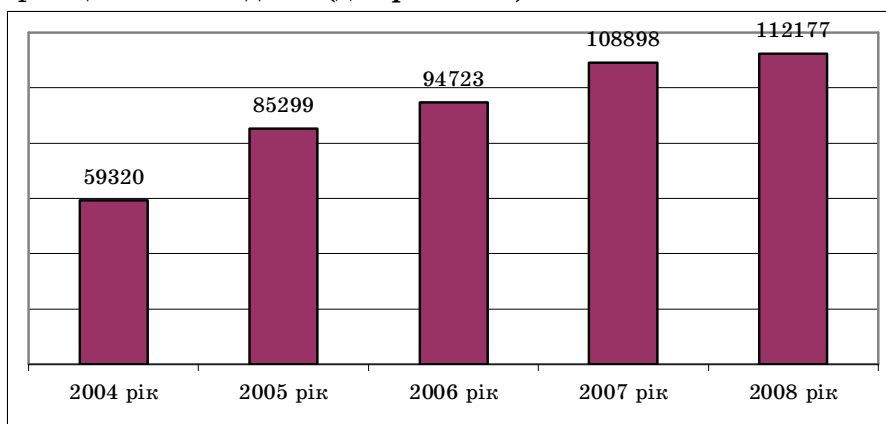
рішенням Комісії від 06.10.2008 №1107 затверджено зміни до зразкового Статуту відкритого акціонерного товариства, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 08.04.2004 №123, щодо запровадження посади корпоративного секретаря та забезпечення доступу акціонерів до інформації про діяльність товариств.

2.6. МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Для формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування ринку цінних паперів в Україні, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів Комісія в 2008 році продовжувала формування відповідної нормативно-правової бази та інформаційних електронних масивів даних.

Нормативними документами Комісії визначено порядок строки складання та подання форм адміністративних даних учасників ринку.

Протягом 2008 року Комісією прийнято 112 177 адміністративних даних та інформацій за 27 видами (діаграма 2.2).

Діаграма 2.2. Кількість прийнятих адміністративних даних та інформацій від учасників ринку та СРО

У 2008 році Комісією отримано 83 885 адміністративних даних від професійних учасників ринку цінних паперів, інвестиційних фондів і взаємних фондів інвестиційних компаній та СРО (таблиця 2.5).